

5. Společná zemědělská politika (CAP)

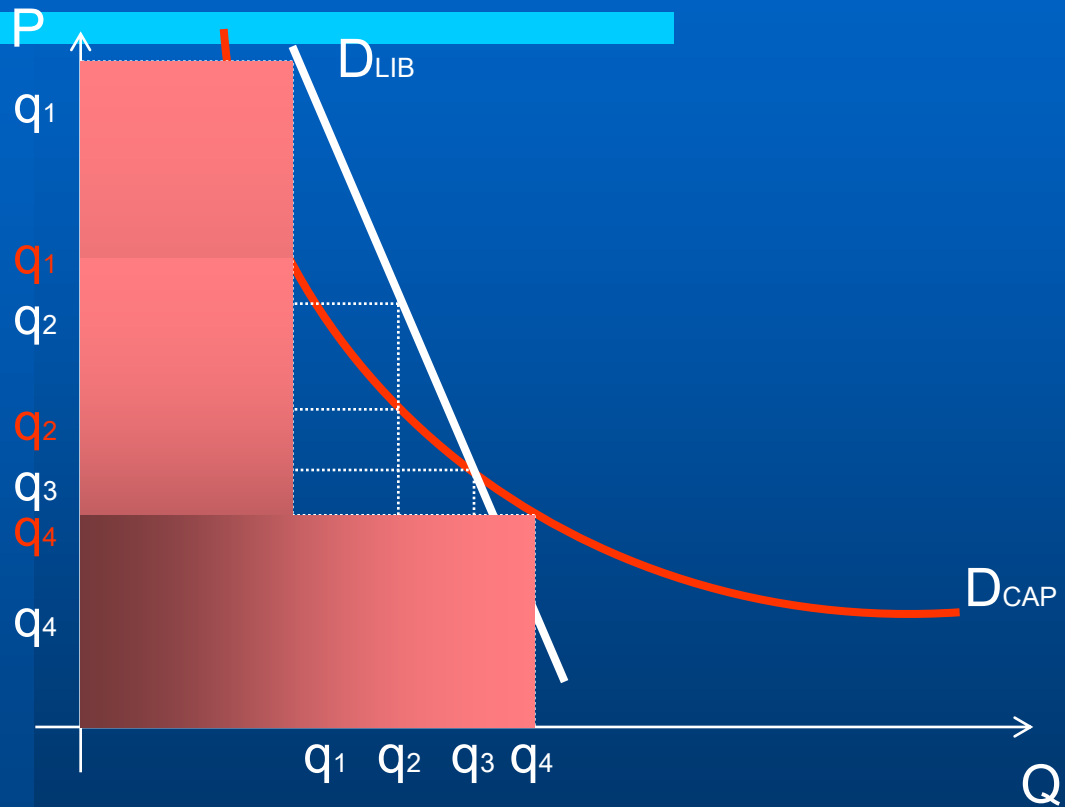
Zemědělská politika - obecně

- podpora domácího zemědělství všude na světě
- chudé státy většinou kvóty a cla na dovoz
- bohaté státy většinou garance vysokých stabilních cen zemědělských produktů
- počátky podpor v Evropě 20. a 30. léta 20. století

Table 20.1 Share of agriculture in total labour force and GDP (%)

		Belgium	France	Germany	Italy	Luxembourg	Netherlands	Denmark	Ireland	United Kingdom	Greece	Portugal	Spain	Austria	Finland	Sweden
Labour force	1955	9.3	25.9	18.9	39.5	25	13.7	25.4	38.8	4.8	-	-	-	-	-	-
	1970	5	13.5	8.6	20.2	9.7	-	11.5	27.1	-	40.8	-	29.5	18.7	24.4	8.1
	1975	3.4	10.9	7.1	15.5	6.1	6.5	9.3	23.8	2.7	33.2	-	-	-	-	-
	1980	3.2	8.5	5.3	14.3	5.5	4.9	8.1	18.3	2.4	30.3	28.6	19.3	10.6	13.5	5.1
	1985	3.2	7.3	5.3	10.9	4	4.8	6.2	15.8	2.3	28.5	21.9	16.1	-	-	-
	1990	2.7	5.6	3.7	8.8	3.3	4.6	5.7	15	2.2	23.9	18	11.8	7.9	8.4	3.4
	1995	2.7	4.9	3.2	7.5	3.7	3.7	4.3	12	2.1	20.4	14.1	9.3	7.3	7.7	3.7
	2000	1.9	4.2	2.6	5.2	2.4	3.3	3.7	7.9	1.5	17	12.5	6.9	6.1	6.2	2.9
	2001	1.4	4.1	2.6	5.2	1.5	3.1	3.5	7	1.4	16	12.9	6.5	5.8	5.8	2.6
National output	1955	8.1	12.3	8.5	21.6	9	12	19.2	29.6	5	-	-	-	-	-	-
	1970	4.2	6.6	3	8	3.3	6	7	17	3	-	-	8.9	7	12	-
	1975	3.2	5.6	2.9	8.7	3.5	4.7	7.4	18.1	1.9	19	7.3	-	-	-	-
	1980	2	4	1.9	6	2.8	3	5	11.3	2	14	-	-	4	10	4
	1985	2	4	2	5	-	4	6	14	2	17	10	6	-	-	-
	1990	2	4	1.7	4	2.4	4	5	10.5	1.5	17	5.5	4.7	3	6	3
	1995	1.6	2	0.8	2.6	0.9	3.2	2.5	5.4	0.9	7.5	2	2.7	2.2	1.8	1
	2001	1.1	2.2	0.9	2.4	0.6	2.2	2.3	2.5	0.6	6.7	2.4	3.6	1.3	0.9	0.6

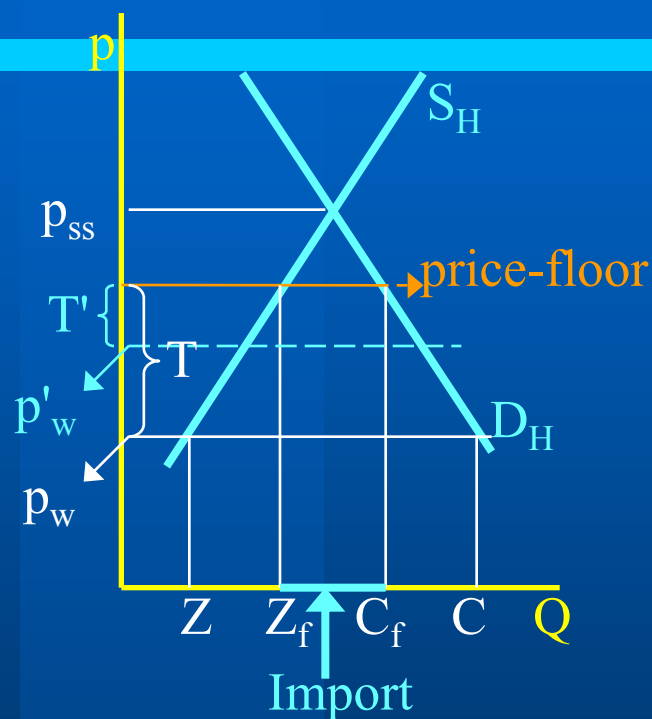
Problém elasticity poptávky a nepřízně počasí

Počátky CAP, EU ovlivňuje nabídku

- zavedena 1962
- EU importérem zemědělských komodit
- založena na metodě price-floor (cenové prahy)
  - stanoveny minimální ceny zemědělských komodit
  - na úrovni 150% - 200% světových cen
  - zabezpečeno ovlivňováním S (importní cla a kvóty)
- European Agricultural Guarantee and Guidance Fund (EAGGF)
  - hlavní zdroj financování I. pilíře CAP
- European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD)
  - vznik pro období 2007-2013, financování II. pilíře CAP
- Agroměnový systém – „zelené kursy“

Price-floor v počátcích CAP

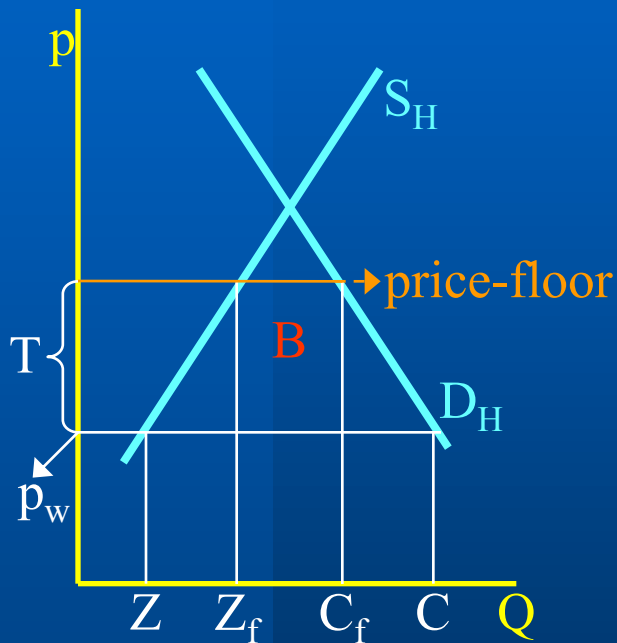
vnitřní ekonomika

- p_{ss}
- volný obchod ($cl_a = 0$)
- p_w (světová cena), $M = C - Z$
- price-floor ($cl_a = T$)
- $p = \text{price-floor}$, $M = C_f - Z_f$

$\uparrow p_w$ na $p'_w \Rightarrow \downarrow T$ na $T' \Rightarrow \text{price-floor}$

politika price-floor založena na
přizpůsobování cel světové ceně

Price-floor = daň i dotace

spotřební daň

- zákazníci platí o T více než p_w
- spotřebovávají C_f místo C
- daňový výnos $C_f * T$

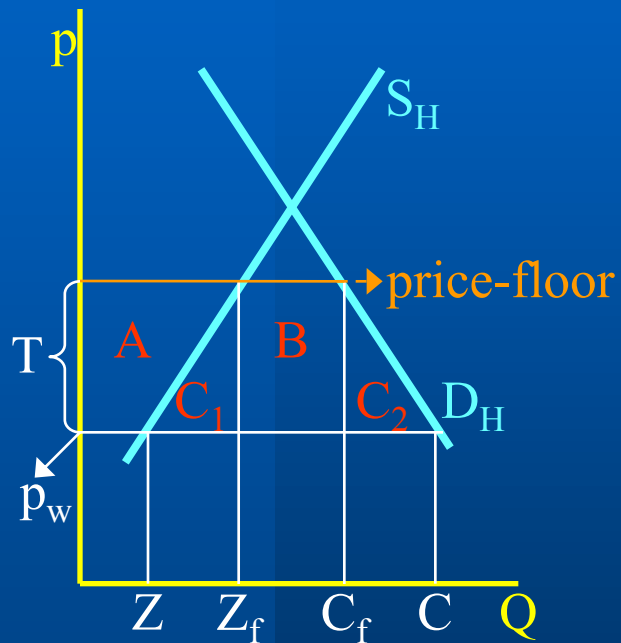
produkční podpora

- producenti obdrží o T více než p_w
- vyprodukují Z_f místo Z
- náklady podpory $Z_f * T$

čistý výnos

- $C_f * T - Z_f * T = B$

Price-floor, efekty bohatství

spotřebitelský přebytek

• $-A - C_1 - B - C_2$

přebytek výrobce

• $+A$

Zemědělské statky v EU

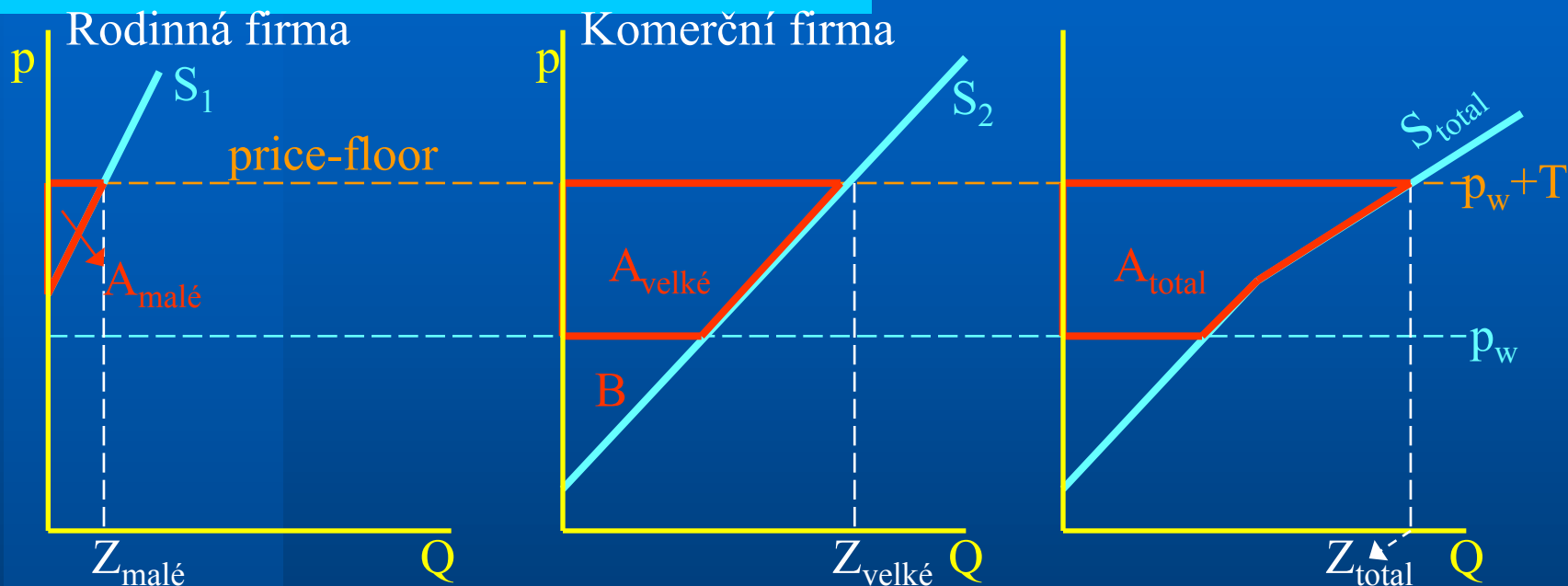
- **intenzivní zemědělství**
  - nejnovější technologie, stroje
  - osiva rezistentní proti nákaze, chemická hnojiva
  - velká efektivita výrob
  - velké korporace
  - Francie, Německo

- **tradiční zemědělství**
  - běžné osiva, přírodní hnojiva
  - nízká efektivita výrob
  - malé rodinné statky
  - Řecko, Polsko

Podpory CAP podle velikosti statků

Farm size class (hectares)	Number of farms (millions)	Share of EU12		
		Number of farms as share of total	Farm land in size class	Average farm size (hectares)
1 to 5	3.411	49.2%	7.1%	2.4
5 to 10	1.163	16.8%	7.1%	7.0
10 to 20	0.936	13.5%	11.5%	14.1
20 to 50	0.946	13.7%	25.7%	31.2
over 50	0.473	6.8%	48.6%	117.6
Total	6.929	100%	115 (mill.ha)	16.5

SOURCE: Table 3.5.4.1, *The Agricultural Situation in the Community*, 1993, European Commission.

Podpory CAP podle velikosti statků

A_{total} = přebytek výrobců $\Rightarrow$ $A_{malé}$ } $\Rightarrow$ zvýhodnění velkých firem
 $A_{velké}$ }

$A_{malé} + A_{velké} + B$ = příjmy firem $\Rightarrow$ $A_{malé}$ } $\Rightarrow$ s velikostí rostou zisky₁
 $A_{velké} + B$ }

Empirická data (EU12) – distribuce zisků

Income generated by the farm, by income class (euros per year)	Number of holdings (millions)	Number of holdings as share of all holdings	Average annual farm-income per farmer ¹	Average size (hectares)	Farm net value-added per hectare
0–5 000	2.0	45%	€900	15.0	€287
5 000–10 000	1.0	22%	€7 300	18.4	€668
10 000–20 000	0.9	20%	€14 100	27.8	€813
20 000–30 000	0.3	7%	€24 300	37.4	€1 061
over 30 000	0.3	6%	€51 800	55.4	€1 527
All holding	4.4	100%	€9 300	22.3	€762

45% zemědělců příjem cca

2,5 EUR/den

6% zemědělců příjem cca

142 EUR/den

Empirická data (EU12) – distribuce dotací

- 80% podpor šlo na 20% sedláků
- 20% sedláků (0,4% populace) utratilo 52% rozpočtu EU
- zemědělci velkostatků dotace 13 333 EUR/osobu/rok
- zemědělci rodinných statků dotace 833 EUR/osobu/rok

Distribuce dotací pro rok 2008

- CAP paradox i po reformách
- 82% příjemců obdrží na přímých platbách méně než 5 000 € ročně
- částka vyplacená těmto farmářům tvoří méně než 15 % z celkových přímých plateb

		EU-12	EU-15	EU-27
Number of beneficiaries (x 1000)		3.297	4.826	8.123
Average amount (€/beneficiary)		987	7.113	4.627
receiving 5000 EUR or less	% beneficiaries	98%	72%	82%
	% direct payments	46%	12%	15%

CAP = regresivní zdanění spotřebitelů

Výdaje domácností na potraviny (Francie)

	price-floor =1PF	price-floor =1PF+1/3PF	nárůst výdajů
průměr	18%	24%	+6 p.b.
spíše bohatí	9%	12%	+3 p.b.
spíše chudí	30%	40%	+10 p.b.

↑price-floor o 1/3 u bohatých ⇒ ↑výdajů o 3 p.b.

↑price-floor o 1/3 u chudých ⇒ ↑výdajů o 10 p.b.

vysoké ceny potravin (price-floor) jsou formou regresivního zdanění

Výsledky počátků CAP (50. a 60. léta)

- spokojenost sedláků
  - ↑ příjmů
- spokojenost států
  - příjmy z cel
  - sociální koheze mezi městem a venkovem
  - ↑ produkce = ↑ nezávislosti na importu potravin
- spokojenost spotřebitelů !
  - ↑ průměrných příjmů (bez CAP by rostly rychleji...)
  - ↓ strachu z potravinové nedostatečnosti (WW2)
  - empatie vůči zemědělcům (zajišťují obživu)

Další etapa CAP, EU ovlivňuje poptávku

dotace na jednotku produktu (price-floor)

 $\uparrow \text{produktu} = \uparrow \text{dotací} \Rightarrow \uparrow \text{produktu}$

 $S_H > D_H$

intervenční nákup ($\uparrow D$)

 $S_H = D_H$ (při price-floor)

Problémy CAP – nadprodukce

úsilí o dotace

zintenzivňování zemědělství

- chemická hnojiva
- zušlechťování osiva
- nejnovější technika

↑efektivita

nadprodukce (nadbytečná S)

EU z importéra na exportéra

import

export

p_4 cílová cena

p_3 prahová cena

p_2 intervenční
cena

p_1 dovozní cena

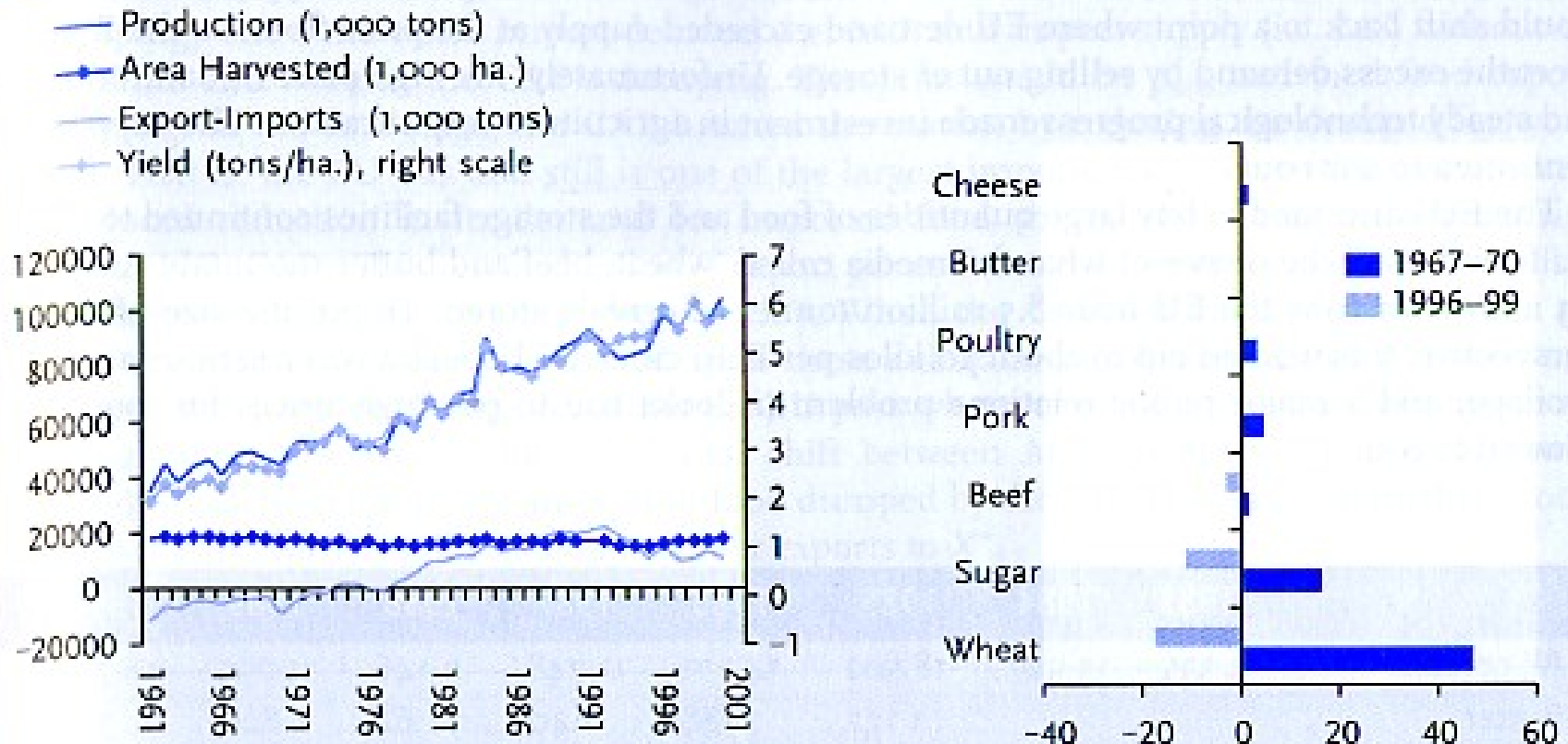
p_w světová cena

variabilní
přirážka

transportní
náklady

vývozní
restituce

Nárůst produktu, EU exportér

NOTE: The right panel shows EU net exports in key food products.

SOURCE: Data from USDA ERS www.ers.usda.gov/Briefing/EuropeanUnion/data.htm.

Problémy CAP – skladování

nadprodukce ($S > D$)

intervenční nákup státu (aby $S = D$ při price-floor)

nedostatek skladovacích prostor

nové sklady

uskladnění

část na export, část humanitární pomoc,
část se zkaží

potraviny se zkaží

Problémy CAP – mezinárodní námitky

EU exportérem potravin

$p_w < \text{price-floor}$

EU poskytuje vývozní dotace o velikosti $\text{price-floor} - p_w \Rightarrow$ využívá dumping

EU zvyšuje $S_w \Rightarrow$ snižuje p_w

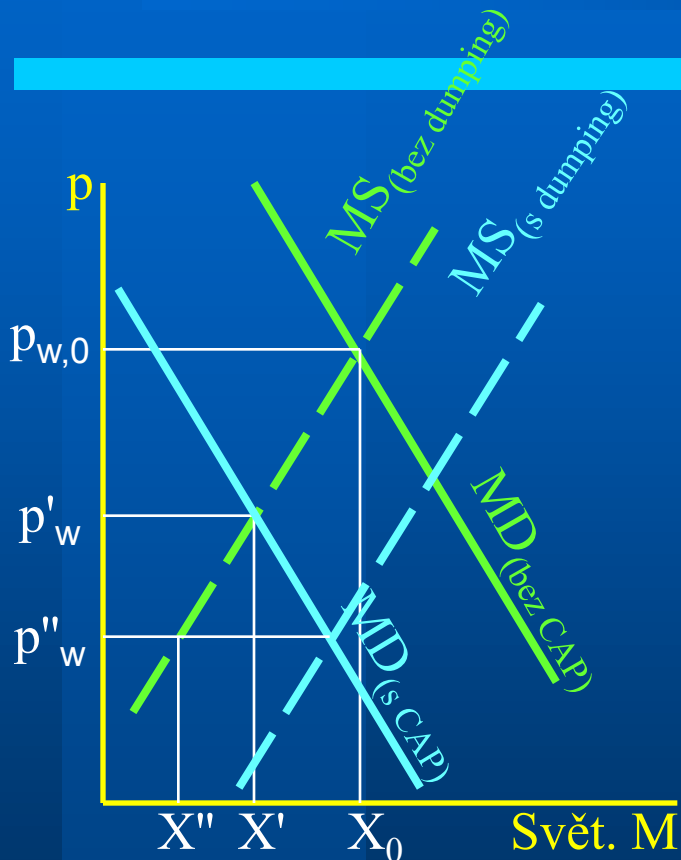

škodí světovým exportérům potravin

mezinárodní námitky

Vliv CAP na světový trh potravin

období bez CAP

$$MS = MD \Rightarrow p_{w,0}$$

1. etapa CAP – EU importér

EU $\uparrow$ produkce (dotace)

$\Rightarrow \downarrow MD$ na $MD_{(s CAP)} \Rightarrow p'_w$

2. etapa CAP – EU exportér

EU vyváží produkci (dumping) $\Rightarrow \uparrow MS$

na $MS_{(s dumping)} \Rightarrow p''_w$

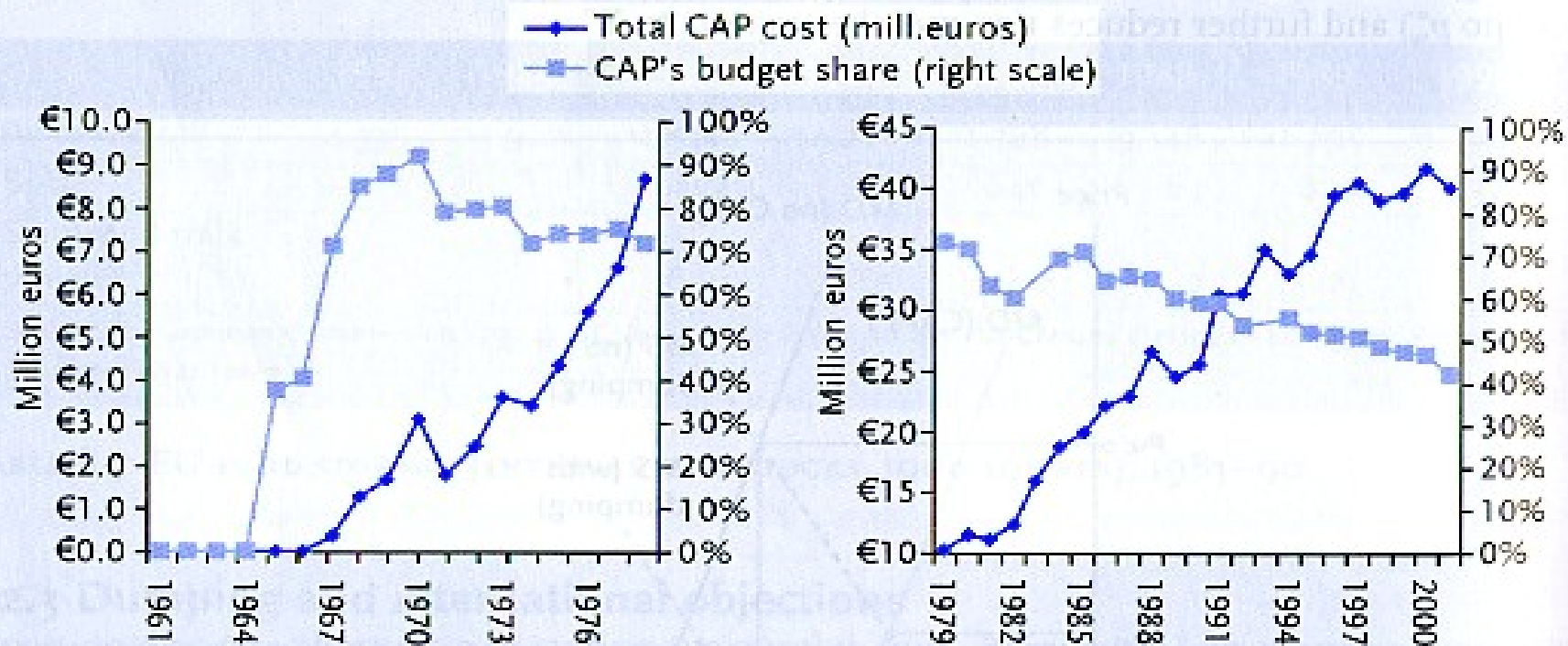
CAP snižuje p_w

Problémy CAP – rozpočet

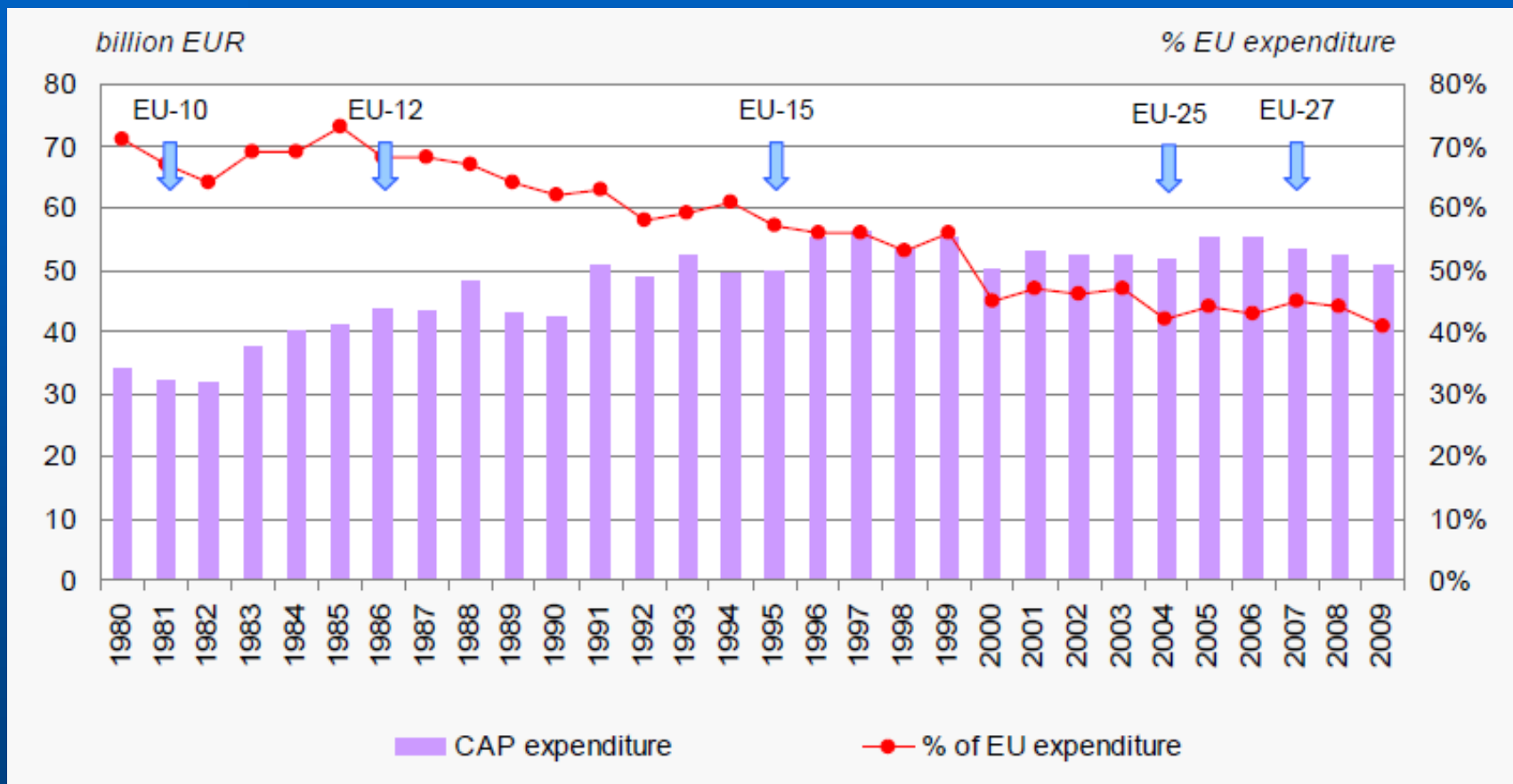
Vývoj rozpočtu

NOTE: The left and right panels have different scales.

SOURCE: Budget data from *The Community Budget: The facts in Figures*, European Commission, 2000.

Vývoj rozpočtu po roce 2000

Problémy CAP – příjmy sedláků

velké rozpočtové výdaje na CAP

X

průměrné příjmy sedláků jen 40% průměru EU

- nejvíce sedláků v malých firmách
- málo sedláků ve velkých korporacích
- nejvíce dotací do velkých korporací

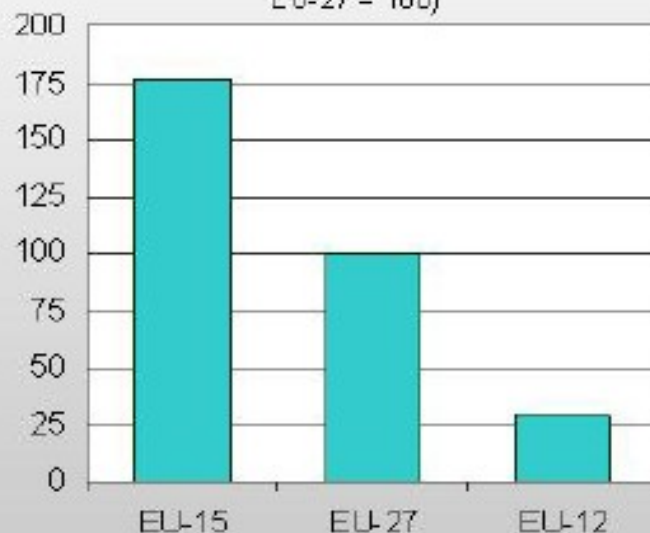
nejvíce dotací málo sedlákům

Problémy CAP - příjmy sedláků

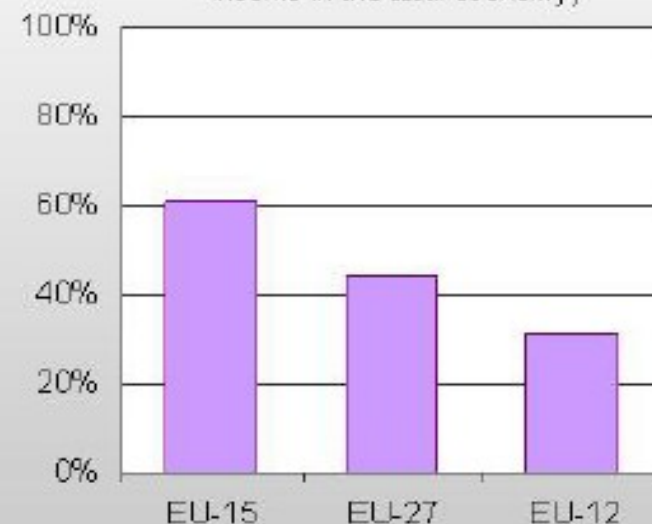
Agricultural income level between Member States (2009)

(agricultural income/AWU in real terms -
EU-27 = 100)

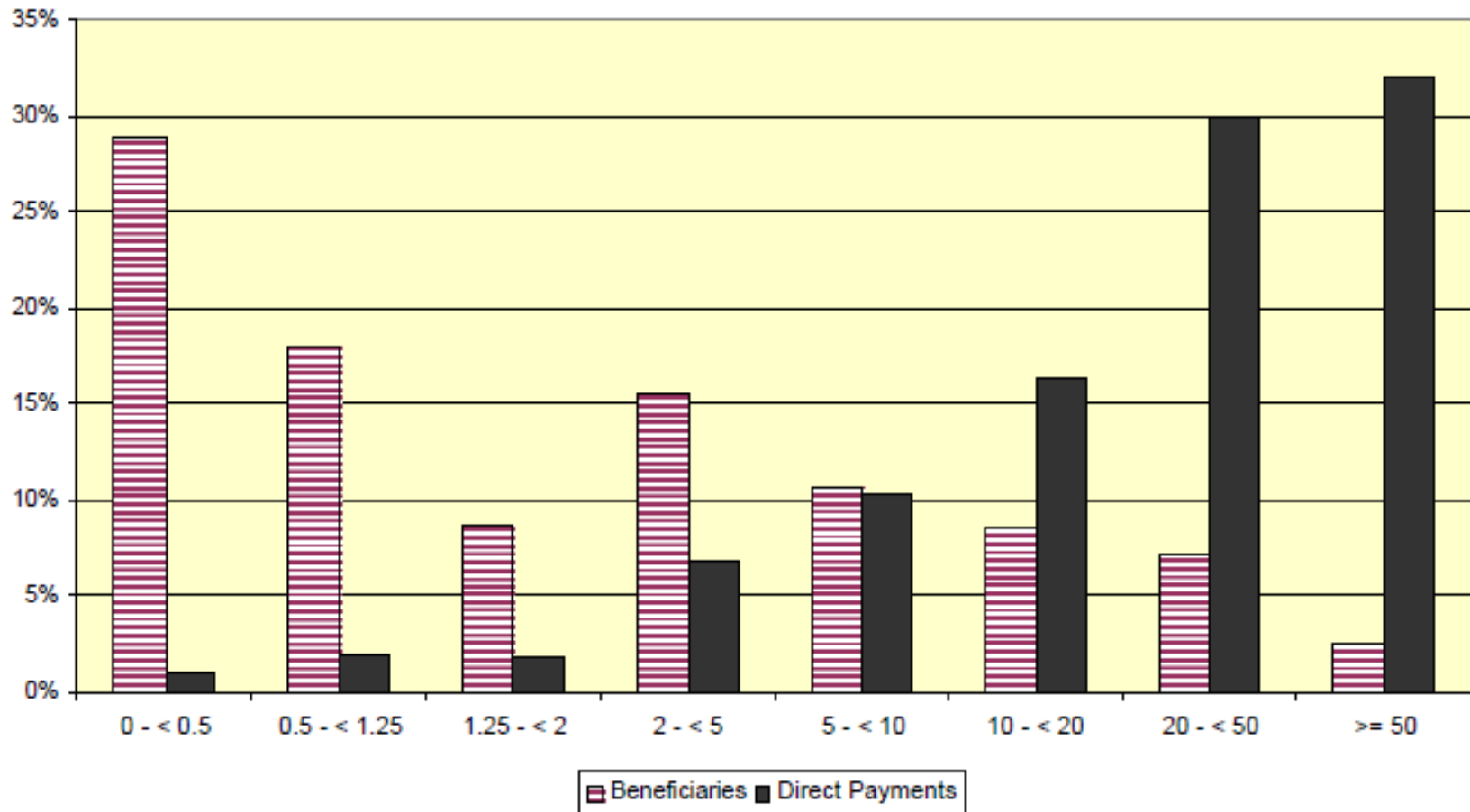
Income gap with the rest of the economy (average 2005-2007)

(agricultural income as % of average
income in the total economy)

Source: European Commission - DG Agriculture and Rural Development, based on Eurostat data

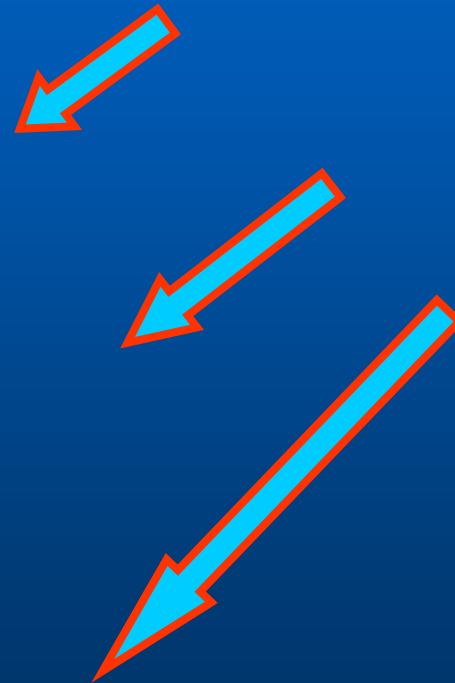
Problémy CAP – dotace sedlákům EU15 (2009)

Problémy CAP – industrializace

zintenzivnění = ↑ dotace ⇒ zintenzivnění výroby

- negativní vliv na životní prostředí
více chemie = větší výnos
- negativní vliv na kvalitu života zvířat
méně prostoru = rychlejší růst
- zánik rodinných statků

Reformy – snaha o kontrolu S

- 70. a 80. léta
  - zavádění produkčních kvót na mléčné výrobky a cukrovku
- 1988 II. Delorsův balík
  - produkční kvóty na většinu zemědělských komodit
  - závazek, že %růst výdajů na CAP nesmí překročit $\frac{3}{4}$ %růstu HDP

Reformy – MacSharryho reforma

- 1992 MacSharryho balík
- reakce na jednání Uruguayského kola
  - státy musí redukovat zemědělský protekcionismus
- výrazný ↓ price-floor
- zavedení přímých plateb
  - kompenzace za ztráty způsobené ↓price-floor
  - vypláceny dle velikosti statků (dříve dle produkce)
  - nárok, jen pokud sedlák zmenšil velikost statku o 15% (méně zvířat, méně ha)

Reformy – Agenda 2000

- reakce na závěry Uruguayského kola
  - EU nesmí cla měnit dle situace, cla pouze pevná
  - redukce domácích podpor (nezahrnuje přímé platby)
  - postupné snižování exportních podpor na 1/5 až 1/3
- zesílení MacSharryho reforem
  - redukce price-floor
  - navýšení přímých plateb
  - vytvoření 2. pilíře CAP (politika rozvoje venkova)
- závazek EU k fixaci celkových výdajů na CAP

- **Současné přímé platby:**

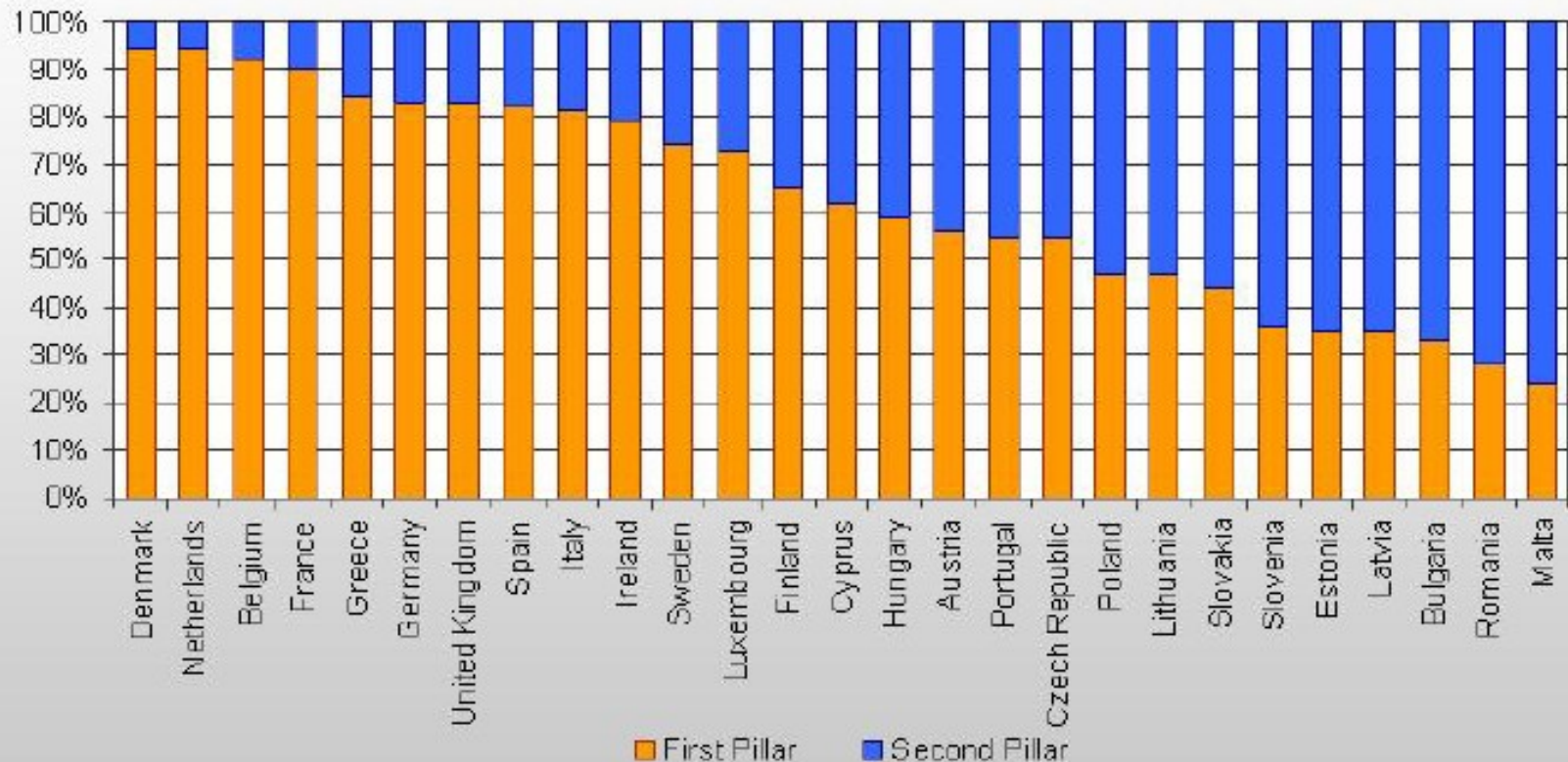
- platby na kompenzaci snížení cen
- kompenzační přídavky za produkci ve znevýhodněných oblastech,
- platby zemědělcům za agro-environmentální opatření.

Reformy – Fischlerova reforma (2003)

- **přímé platby**
  - část přeměněna na režim jednotných plateb na farmu
  - decoupling - odstranění vazeb mezi dotacemi a objemem produkce
- **cross-compliance**
  - pravidla pro ochranu životního prostředí, bezpečnost potravin a zdraví zvířat
- **důraz na venkovský rozvoj**
- **současné přímé platby:**
  - platby na kompenzaci snížení cen
  - kompenzační přídavky za produkci ve znevýhodněných oblastech,
  - platby zemědělcům za agro-environmentální opatření

Rozdíly v rozdělení výdajů na CAP mezi 1. a 2. pilíř

% of total expenditure

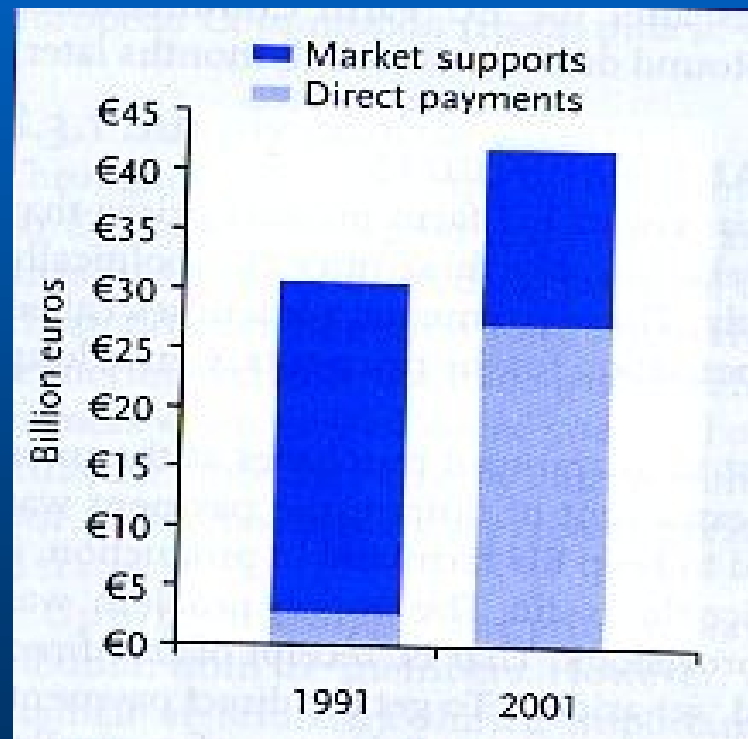

Finanční výhled 2007-2013

- na CAP určeno 43% z celkového rozpočtu EU (cca 55 mld. € ročně a 0,5 % HDP EU)
  - 80 % - 1. pilíř – přímé platby zemědělcům a na opatření na zemědělských trzích (intervence apod.)
  - 20 % - 2. pilíř – podpora rozvoje venkova
- v roce 2008 Health check (kontrola stavu)
  - dílčí úpravy a drobnější zásahy v rámci Fischlerovy reformy

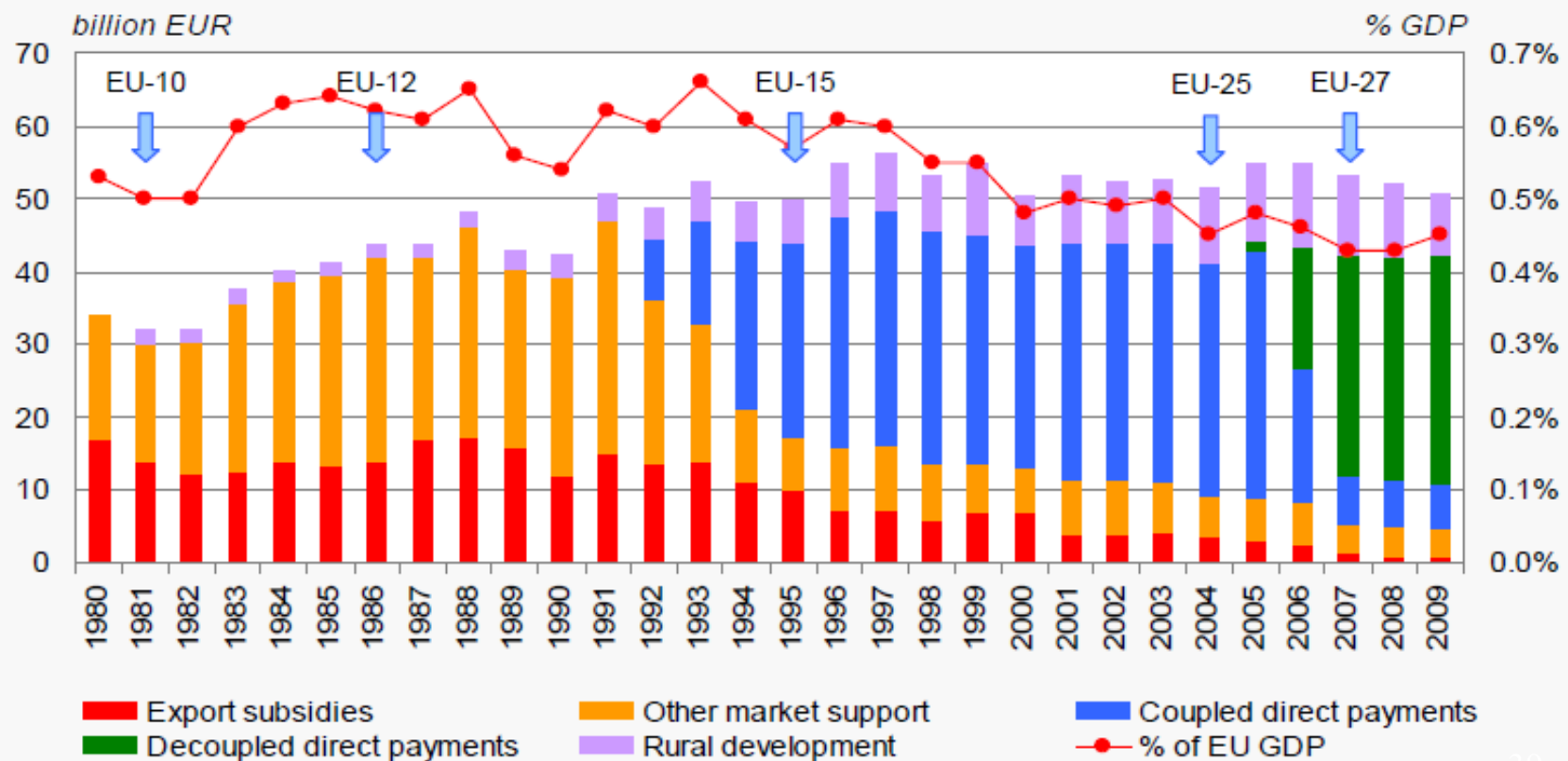
Rozpočet po reformách

- reformy neúspěšné
- vysoké výdaje na CAP
  - ↓ výdajů na price-floor
  - ↑ výdajů na přímé platby

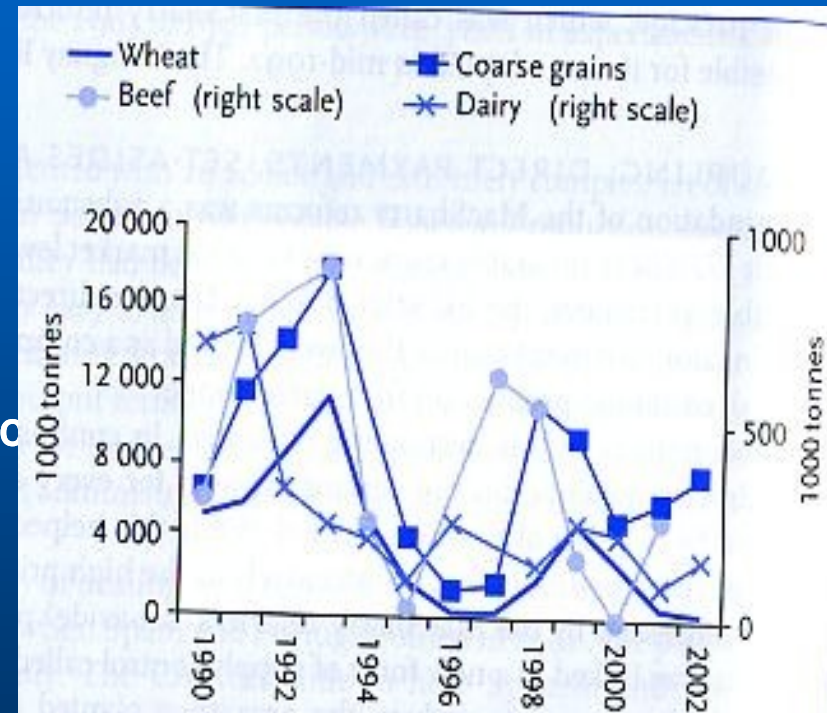
Rozpočet po reformách

- reformy neúspěšné – i nadále vysoké výdaje na CAP
- ↓ výdajů na price-floor, ↑ výdajů na přímé platby

Nadprodukce po reformách

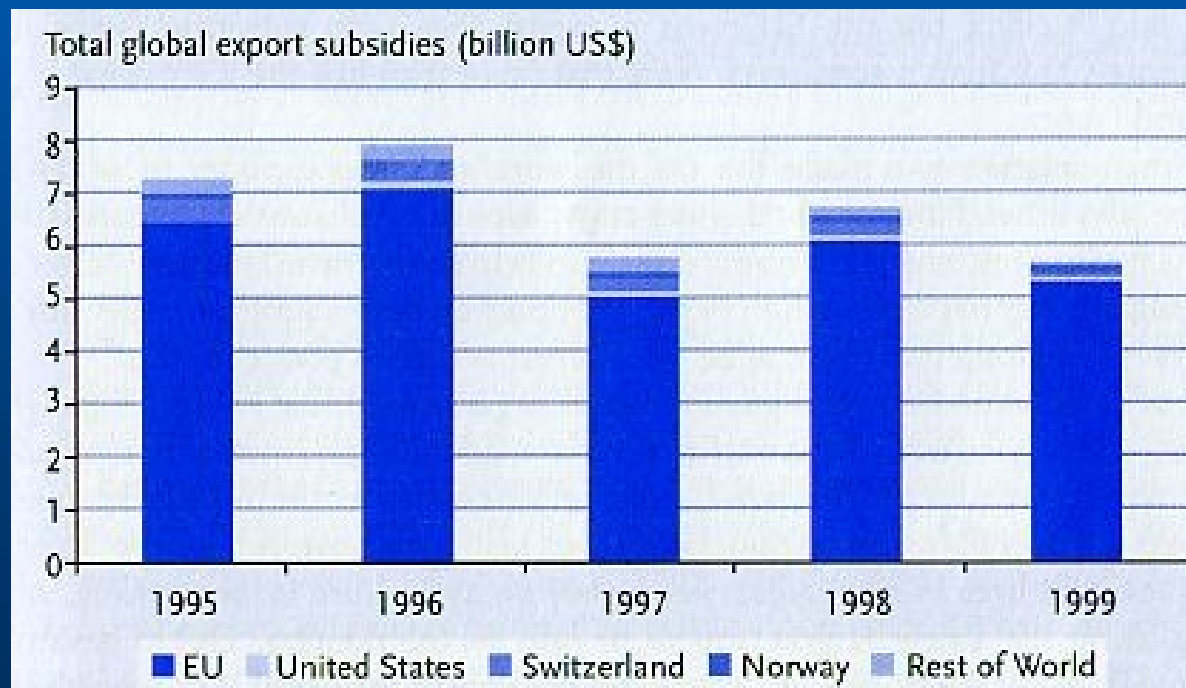
- reformy úspěšné
  - určitá nadprodukce stále
- snížení nadprodukce
  - ↓ price-floor ⇒ ↑D množství
  - ↓ price-floor ⇒ ↓S množství
  - ↑ p_w ⇒ prodej části produkce na světových trzích bez exportních dotací

Dumping po reformách

- částečná úspěšnost reforem
  - EU stále největší „dumpingátor“ na světě
- ↓dumpingu
  - ↓ price-floor $\Rightarrow$ ↓ přebytků $\Rightarrow$ ↓ export dotací
  - ↑ p_w $\Rightarrow$ ↓ export dotací

Příjmy sedláků po reformách

- spíše neúspěšnost reforem
- příjmy vzrostly, ale výrazněji opět velkým
  - přímé platby na základě velikosti
  - 25% zemědělců 70% podpory (2003)
- sedláci získávají pouze polovinu z CAP
  - administrativní náklady na získání dotací
  - dotace nefarmařícím majitelům půd, dodavatelům vstupů, agrochemickým firmám...

Industrializace po reformách

- životní prostředí – úspěšnost reforem
  - omezení zintenzivňování (podpory již nevázány na produkt)
- kvalita života zvířat – úspěšnost reforem
  - nové právní normy zakazující nehumánní zacházení se zvířaty
- rodinné statky – neúspěšnost reforem
  - stále zvýhodňování velkých $\Rightarrow$ stálý úbytek malých rodinných statků

CAP – východní rozšíření

- nové země produkují komodity, které EU nejvíce podporuje (mléčné výrobky, skot, obilí, cukrová řepa) ⇒ velký vliv na CAP
- významná část obyvatel nových zemí pracuje v zemědělství ⇒ velký vliv na CAP

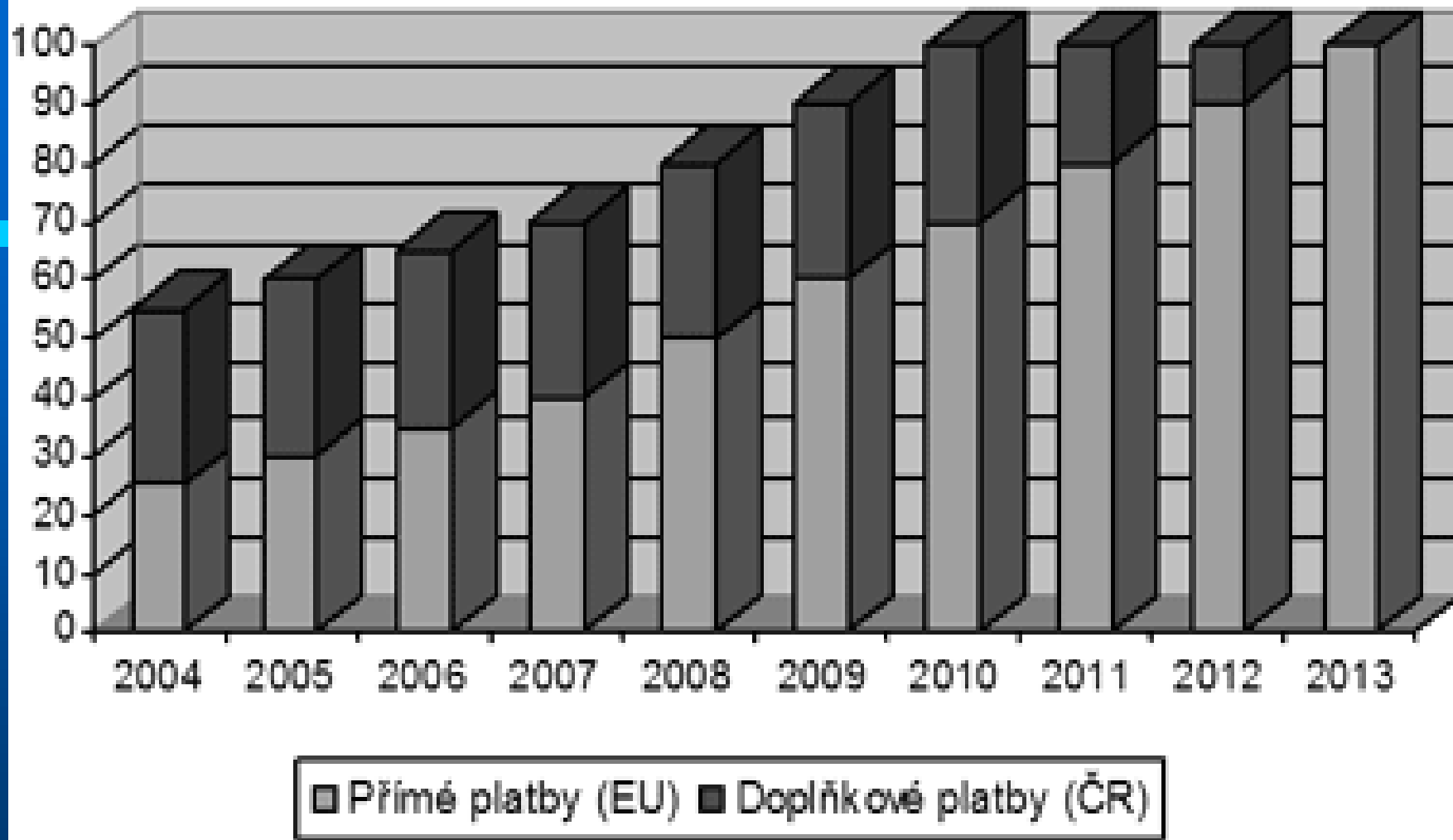
Charakteristika nových zemí

	Farmland (million hectares)	Number of farms (millions)	Average farm size (hectares)	Agricultural employment (millions)	Ag. share of employment (%)	Ag. share of GDP (%)
Czech Rep.	4.3	3.9	1.1	0.23	4.9	1.7
Estonia	0.9	0.6	1.6	0.04	7.1	3.2
Cyprus	0.1	0.2	0.7	0.01	4.9	3.9
Latvia	2.5	1.0	2.6	0.15	15.1	3.0
Lithuania	3.5	n.a.	n.a.	0.25	16.5	3.1
Hungary	5.9	3.7	1.6	0.24	6.1	3.8
Malta	0.0	n.a.	n.a.	0.00	2.1	2.2
Poland	18.2	12.3	1.5	2.74	19.2	3.1
Slovenia	0.5	0.7	0.7	0.09	9.9	2.0
Slovak Rep.	2.4	1.6	1.5	0.13	6.3	1.9
Newcomer total	38.3	23.9	1.6	3.9	13.2	3.1
EU15	128.3	6.8	18.7	6.7	4.2	1.7

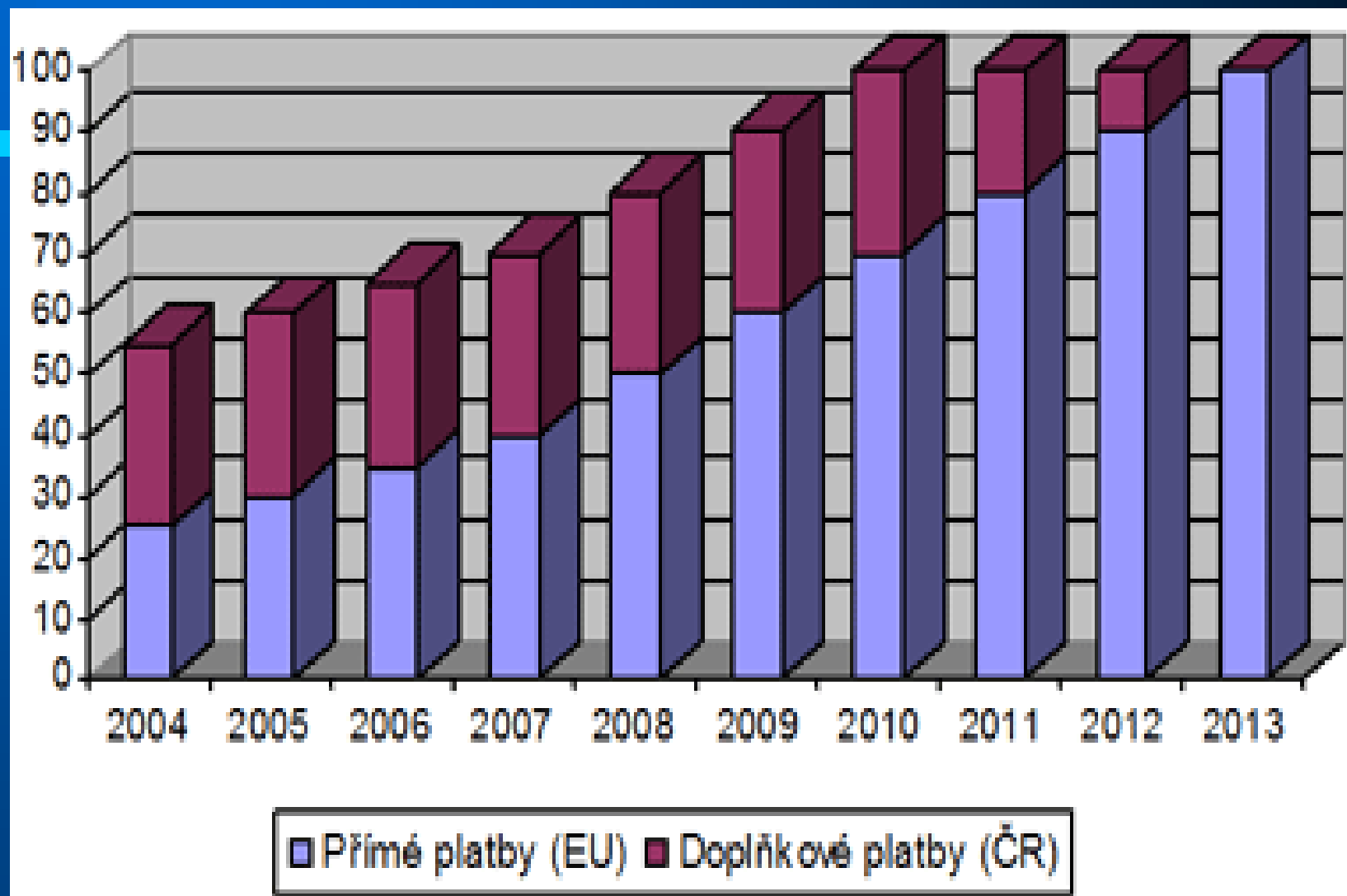
SOURCE: Table 2.0.1.2 in *Agriculture in the EU – Statistics and Economic Information, 2002*, European Commission.

Rozšíření o nové země

- ↑ zemědělských statků o 350%, ale ↑ zemědělců o 60% ⇒ statky z nových zemí jsou mnohem menší
- nové země obdržely velmi omezené dotace na CAP
3,7 mld. € (2005), 4,1 mld. € (2006) ⇒ chudí polští zemědělci dotují bohaté francouzské sedláky

Šlosarčík - Přechodná období jako nástroj flexibility při rozšiřování Evropské unie,
Mezinárodní vztahy 1/2004

Multi-funkčnost zemědělství

- farmaření – komplexní aktivita
  - zemědělství jako ekonomická činnost
  - zemědělec jako správce krajiny
  - zemědělec jako nositel kulturního dědictví na venkově
- důvod – snaha obejít podmínky WTO
  - povolená část dotací jde na podporu zemědělství jako producenta potravin
  - zbývající část je dotace na nezemědělské aktivity
  - aplikuje EU, Švýcarsko, Norsko